

NEWSLETTER

institut
VÁCLAVA
KLAUSE

Editorial

Václav Klaus: Pražské jaro a jeho širší kontext

Otázka IVK: V čem je šedesátý osmý specifický ve vztahu ke dnešku? (Jiří Weigl, Radek Vondráček, Radim Fiala, Petr Nečas, Milan Knížák, Tomáš Jirsa, Jan Keller, Jiří Brodský, Dušan Tříška, Stanislav Křeček, Karel Dyba, Ondřej Hejma, Tomáš Podivínský, Jiří Svoboda, Vlastimil Vondruška, Miroslav Ševčík, Aleš Valenta)

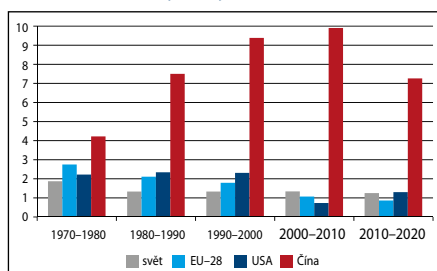
Aleš Valenta: Německo: mýtus a realita

Václav Klaus: Za Tomášem Haasem

Tomáš Haas: Kam kráčíme?

SRPNOVÝ GRAF IVK

Rychlý růst*

* Průměrný vývoj hrubého domácího produktu na osobu ve stálých cenách (základní rok 2005, v %).

Pramen: Junge Freiheit Nr. 29/18.

Institut Václava Klause o.p.s.

Šárecká 29
160 00 Praha 6
e-mail: office@institutvk.cz
www.institutvk.cz

IVK – Newsletter
Institutu Václava Klause
Registrace MK ČR E 11024
Periodicita: měsíčník
Datum vydání: 28. 8. 2018

Pražské jaro a jeho širší kontext*

Václav Klaus

Rok 1968 pro nás není dávno zapomenutou historií. I po půlstoletí, které od něho uplynulo, je součástí našich současných životů. Přesto – nebo právě proto – je třeba, aby byl zasazen do správného kontextu a aby nebyl desinterpretován.¹

V souvislosti s právě probíhajícím padesátým výročím jednoho z „osmičkových“ roků našich dějin se ukazuje, že tomu tak není. Je připomínán pouze okamžik jeho tragického konce (a jeho ničivé následky v následujících letech). To je sice více než potřebné, ale téměř vůbec není připomínáno delší dobu trvající, velmi pozitivní, mnohé slibující, v podstatě velmi optimistické období našich moderních dějin, které tomuto smutnému konci předcházelo. I to byla nezapomenutelná část našich životů.

To, co 21. srpnu 1968 předcházelo, nebylo nezodpovědným třeštěním. Byl to vážný pokus s komunismem něco udělat.

Není možné přijmout přemoudřelý, ex-post zformulovaný výrok, který nedávno použil Milan Uhde při hodnocení Škvoreckého Miráku: ideje šedesátých let, tzv. obrodného procesu, pokládal Škvorecký a zdá se, že i Uhde, „za neodpovědné třeštění, které nutně vyvolá okupační zákrok sovětské armády, jenž vrhne poměry zpátky do padesátých let“ (Kontexty, č. 3, 2018, str. 58). S plnou zodpovědností říkám, že toto nebyl v této době ani můj, ale ani většinový pocit. To, co 21. srpnu 1968 předcházelo, nebylo nezodpovědným třeštěním. Byl to vážný pokus s komunismem něco udělat.

Éru šedesátých let jsem prožíval už jako dospělý, své znalosti nemám jen z vyprávění nebo z četby. Už jsem také nebyl dětsky naivní. Šikovu reformu jsem si již tehdy do-

volil veřejně kritizovat zprava, za což mne mnozí osmašedesátníci neměli rádi, ale tak negativistický postoj, do jakého se dnes někteří lidé stylizují, jsem tehdy nezastával a ani jsem se s ním v této podobě nesetkával. Snad jen u věčných škarohlídů, nebo u těch, kteří zmeškali včas se k éře šedesátých let – když to ještě vypadalo nadějně – připojit.

Události roku 1968 nebyly ani třeštěním, ani nebyly náhodou. Nespady z nebe, byly logickým pokračováním procesů, které se u nás prosazovaly od počátku 60. let. Byly výrazem nespokojenosti s komunismem.

Jestli jsem už tehdy něco považoval za přehnané, pak to byly naivní iluze tzv. osmašedesátníků (a zejména to, jak na těchto svých iluzích lpěli i po srpnu 1968), ale o třeštění nešlo. Šlo o významný, a navíc autentický, společenský pohyb.

Druhou polovinu šedesátých let jsem spolu s celou generací svých vrstevníků považoval za mimořádnou příležitost, kterou jsme tehdy dostali, kterou jsme měli po-

EDITORIAL

Z klimaticky horkých ale politicky relativně chladných srpnových dní letošního roku se v tomto čísle přenášíme do politicky horkých dní srpna roku 1968, ale také do předešlých let šedesátých nejen prostřednictvím relativně rozsáhlé ankety, ale zejména díky hutnému eseji Václava Klause – *Pražské jaro a jeho širší kontext* – s jehož zkrácenou verzí autor vystoupil v dolnorakouském městě Weitra na počátku tohoto měsíce.

Zatímco výročí roku 1938 a zejména roku 1948 je snad možné z politického hlediska považovat za relativně zkonzumaná, rok 68 žije dál. Nikoli však ten náš československý, ale západní. A žije možná dnes mnohem více než kdykoli dříve. Zásadnímu osmičkovému výročí se proto věnuje zmiňovaná anketa. Ptáme se v ní, v čem je ve vztahu

* Rozvinutí projevu „Prager Frühling im Kontext der sechziger Jahre“ v dolnorakouském městě Weitra, 5. srpna 2018. Publikováno v MF Dnes 18. srpna 2018.

(Pokračování ze strany 1)

ke dnešku výročí osmašedesátého odlišné od ostatních.

Z monotematicnosti srpnového čísla vyboučuje jen vzpomínka na Tomáše Haase a jeho text, který nám ještě na začátku července osobně zaslal k publikování. Tomáš Haas z Československa emigroval v roce 1969 do Kanady. Ale jak o něm píše Václav Klaus, mezi našimi emigranty byl naprostou výjimkou. „Všichni byli namočení do amerického „liberálního“ světa, jen Tomáš Haas byl mezi nimi bílou vránou.“ Spojitost s rokem 68 a následným vývojem tak nakonec můžeme najít i u něj.

Ze stejného důvodu si pozornost zaslouží rovněž avízo na novou a zásadní knihu o Německu Aleše Valenty, která vyjde v půlce září a o které Vás budeme dále informovat. Diskuse událostí a dědictví roku 68 ve vztahu k německé a evropské politice totiž i ve Valentově knize hraje nepřekvapivě zásadní roli.

Filip Šebesta

(Pokračování ze strany 1)

vinnost využít a kterou jsme měli za úkol v budoucnu zúročit. Za sebe si troufám říci, že jsme svou zkušenost šedesátých let po listopadu 1989 v mnohém pozitivně zúročili. Alespoň někteří z nás. Díky tomu jsme – ve srovnání s dalšími postkomunistickými zeměmi – razantněji a koncepčněji vstoupili do let devadesátých. Nemuseli jsme nic objevovat. Základní věci jsme měli ujasněné.

A. Dubček nebyl mužem šedesátých let, byl mužem roku 1968 a zejména srpna 1968.

Události roku 1968 nebyly ani třetím, ani nebyly náhodou. Nespadly z nebe, byly logickým pokračováním procesů, které se u nás prosazovaly od počátku 60. let. Byly výrazem nespokojenosti s komunismem. Respektuji to, že má z této doby každý, kdo ji prožil, svůj – v mnohém se odlišující – osobní prožitek a zkušenost. Spisovatelé např. připomínají konferenci o Kafkovi, ekonomové relativně radikální ekonomickou reformu. Jiní vzpomínají na celkové, všemi pocítované viditelné uvolnění „poměrů“. Řadu věcí jsme však všichni vnímali shodně.

Když jsem byl v roce 1969 při svém studiu v Americe požádán napsat o našem roce 1968 článek do tamního univerzitního časopisu, zmínil jsem v něm, že změny u nás začaly v okamžiku, kdy se po budovatelských písních a po sovětských častuškách začalo zpívat „Na okně seděla kočka“, kdy se zrodily první jazzové kluby, Fialkova

Václav Klaus v dolnorakouském městě Weitra, 5. srpna 2018.

pantomima, kdy Pavel Sedláček zpíval své rokenoly (zpívá je ostatně dodnes), kdy vznikla československá filmová vlna, Divadlo za branou, atd.

Na počátku 60. let došlo k vážnému ekonomickému problému, který byl poměrně rychle „onálepkován“ slovem, které se k socialismu (či komunismu) vůbec nehodilo. Byl označen za hospodářskou krizi.

Jako sice teprve začínající, ale už publikující a přednášející ekonom považuji za klíčové to, co se událo v ekonomické sféře. Na počátku 60. let došlo k vážnému ekonomickému problému, který byl poměrně rychle „onálepkován“ slovem, které se k socialismu (či komunismu) vůbec nehodilo. Byl označen za hospodářskou krizi. Ekonomika se zastavila, plánovaný ekonomický růst se nedostavil a tím se zhroutila – na základě mylných, protože příliš optimistických prognóz připravená – 3. pětiletka. Byl to šok pro všechny, zejména pro ještě zcela stalinistické komunistické vedení. Krize přece – z definice – patřily ke kapitalismu, ne ke komunismu.

Tato událost vyvolala i v tehdejších podmínkách relativně seriózní diskusi o tom, proč se to stalo. Protože ekonomický pokles nebyl považován za náhodu, začalo se mluvit i o nezbytných změnách ekonomického systému. Měl jsem štěstí, že jsem – sice ještě jako elév, jako aspirant v Ekonomickém ústavu ČSAV – mohl být u toho, i když reformu připravili ekonomové o generaci starší.

Tzv. Šikova reforma, založená na – v mnohém problematické – mixáži plánování a prvků tržní ekonomiky, byla připravena a nejvyššími politickými orgány schválena již na konci první poloviny 60. let a v život uvedena 1. ledna 1966. Zdůrazňuji to proto, že se dnes mluví jen o roce 1968. Vedla k nemalému oslabení síly plánovacího centra a k výraznému posílení pravomocí podnikové sféry. Došlo k rozsáhlé decentralizaci ekonomického rozhodování. Československému hospodářství to pomohlo. Reforma se stala známou po celém světě v éře, kdy i na Západě koketovali s – naprosto zhoubnou – myšlenkou konvergence ekonomických systémů.

Okupace byla tragédií pro celou zemi i pro mnohé z nás osobně. Bylo to naše velmi ponižující pokoření. Následující dvě desetiletí byla pro většinu z nás léty ztracenými, beznadějnými, deprimujícími.

Podobný „reformní“ vývoj probíhal i v dalších sférách společnosti, a to zcela sponatně – jen ekonomická reforma byla „schválena“ shora. Bouřlivý vývoj v kultuře, v médiích, v akademické sféře nebyl nikým, k žádnému datu, explicitně schvalován či povolován. Prostě nastal. Ekonomická reforma však svou „oficiálností“ změnila společenskou atmosféru a otevřela dveře dalším změnám. Najednou začalo být možné kritizovat všechno možné (i nemožné), společnost se díky tomu výrazně proměňovala. Strach ustoupil, politická moc „měkla“. Indoktrinace určitě nebyla větší než dnes, v éře Evropské unie. Kritiku „táhla“ kultura,

zejména film, divadlo, literatura, kulturní týdeníky a měsíčníky. Ostrost této kritiky v průběhu 60. let evidentně narůstala. Mířila stále hlouběji k samotné podstatě systému.

Za zmínku stojí politické změny však nastaly až v lednu 1968 výměnou generálního tajemníka ÚV KSČ. Padl všemocný Antonín Novotný. Teprve v této chvíli uslyšeli lidé jako já, tedy i lidé aktivní a angažovaní, prvně jméno Alexandra Dubčeka, který byl kompromisním řešením. Nebyl mužem šedesátých let, byl mužem roku 1968 a zejména srpna 1968. To dnes mnoho lidí neví.

Okupace Československa vojsky Varšavské smlouvy (samozejmě na příkaz a pod vedením Sovětského svazu) tento nadějný vývoj rázně ukončila. Byla tragédií pro celou zemi i pro mnohé z nás osobně. Bylo to naše velmi ponižující pokoření. Následující dvě desetiletí byla pro většinu z nás léty ztracenými, beznadějnými, deprimujícími. I já jsem byl vyhozen z Akademie věd (jako vůdčí nemarxistická „síla“ v československé ekonomii, jak napsal tehdejší ministr financí Rohlíček), dvacet let jsem žádnou akademickou práci nemohl vykonávat, nemohl jsem učit na vysoké škole, nemohl jsem jezdit na Západ, nemohl jsem psát, resp. psát jsem mohl, ale mé texty nebyly publikovány (nebo jen velmi okrajově).

Komunismu po roce 1968 nevěřil už téměř nikdo. Proto v listopadu 1989 nemohla zvítězit snaha komunismus vylepšit (a tím snad i zachránit). Shrnutě řečeno: „vylepšování komunismu bylo ambicí roku 1968. Rok 1989 byl odmítnutím komunismu. Listopad 1989 nebyl pokračováním roku 1968.“

Přesto i toto neštěstí naší zemi pomohlo. Leccos významného miliony lidí pochopily. Komunismu po roce 1968 nevěřil už téměř nikdo. Proto v listopadu 1989 nemohla zvítězit snaha komunismus vylepšit (a tím snad i zachránit). Shrnutě řečeno: „vylepšování komunismu bylo ambicí roku 1968. Rok 1989 byl odmítnutím komunismu. Listopad 1989 nebyl pokračováním roku 1968.“

Nechtěli jsme „socialismus s lidskou tváří“, nechtěli jsme žádnou „třetí cestu“ mezi kapitalismem a socialismem. V roce 1989 jsme chtěli kapitalismus, skutečný trh a pluralistickou parlamentní demokracii. To ne všichni na Západě pochopili, resp. chtěli pochopit. Určitě to také nepochopili mnozí naši osmašedesátníci.²

To, co se u nás dělo v 60. letech, bylo naším vlastním, zcela autonomně probíhajícím

procesem, který byl nezávislý na tehdejšímu vývoji v západní Evropě a Americe. I tam byl rok 1968 významným předělem, ale to, co se dělo tam, známé barikády v Paříži a Berlíně, vycházelo ze zcela jiných idejí a ideologií. A také ze zcela odlišných prožitků a zkušeností.

Na Západě v šedesátých letech nastal hodnotový zvrat. Probíhala západní verze kulturní revoluce (která s čínskou kulturní revolucí tehdejší doby neměla mnoho společného, i když se i u stávkujících studentů objevovaly obrázky nejen Mao Ce-tunga, ale i Fidela Castra a Che Guevary).

Na Západě v šedesátých letech nastal hodnotový zvrat. Probíhala západní verze kulturní revoluce.

V myšlenkovém světě se prosazoval postupný nárůst významu a vlivu neomarxismu (s Marcusem, Frommem a Habermasem). Probíhaly útoky na zdravý rozum, na chování a názory generace rodičů, na existující uspořádání společnosti, na řád, na všeobecně přijaté formy lidského jednání a tradice. Byly atakovány autority a jakýkoli respekt vůči nim. Rodil se agresivní environmentalismus a spolu s ním dodnes trvající pokusy vrátit lidstvo před éru průmyslové revoluce. Posilovala myšlenka pozitivních lidských práv (jako popírání konceptu práv občanských). Rodila se ideologie multikulturalismu a sílilo pošlapávání samotných kořenů západní civilizace. Zesilovaly útoky na křesťanství a s ním spojené hodnoty. Mohu-li to shrnout – utvářel se liberální řád bez konzervativních základů. Teď už je – v éře tzv. liberální demokracie³ – v podstatě dobudován.

My jsme v roce 1968 v tehdejší Československu chtěli něco úplně jiného, než co chtěli „revolucionáři“ na Západě. Chtěli jsme politickou a ekonomickou svobodu. Na Západě naopak chtěli konec kapitalismu, konec svobodné tržní ekonomiky, konec buržoazního řádu, konec respektu k tradicím a zvykům, konec buržoazní morálky. Tyto dvě ambice roku 1968 byly naprosto odlišné.

Současné problémy Evropy nevznikly kvůli našemu roku 1968, ale kvůli dědictví, které západní Evropě a Americe přinesl západní rok 1968. Tehdejší obrat nás dovedl až k dnešní tragédii Evropy (a celého Západu). Dnes se prosazující vysoce neblahé a nebezpečné tendence se zrodily tenkrát. Dnes prožíváme převážně už jen důsledky tehdejších změn. V literatuře jsem nedávno objevil hezký termín „dlouhý rok 1968“. Ano, je mimořádně dlouhý, ale bohužel ne ten náš, ale ten jejich. Ten náš skončil „normalizací“⁴, ten jejich právě

prožíváme. Teprve teď začínáme být „normalizováni“.

My jsme v roce 1968 v tehdejší Československu chtěli něco úplně jiného, než co chtěli „revolucionáři“ na Západě. Chtěli jsme politickou a ekonomickou svobodu.

Okupace Československa Sovětským svazem, trvající více než dvě desetiletí, má i dnes své dozvuky. U mnoha lidí zničila schopnost dívat se i čtvrt století po pádu komunismu na Rusko neutrálníma očima. Rusko je stále demonizováno a mnozí lidé se – promyšleně i nepromyšleně – připojují k zesilování mezinárodního napětí a k vyvolávání nové studené války. „Komunistický“ rok 1968 by k tomu neměl být zneužíván.

Současné problémy Evropy nevznikly kvůli našemu roku 1968, ale kvůli dědictví, které západní Evropě a Americe přinesl západní rok 1968. Tehdejší obrat nás dovedl až k dnešní tragédii Evropy (a celého Západu).

Nemohu si odpustit poznámku k dnešní migrační krizi. A k argumentům, že západní Evropa tehdy ochotně pomáhala českým migrantům, kteří tam po srpnu 1968 odcházeli. Ano, odcházeli, většina za lepším, svobodnějším, bohatším životem (za dobrovolně zaplacenou nesmírně vysokou cenu ztráty své vlasti), nikoli za bezpracnými sociálními dávkami, menšina z obavy z osobního fyzického ohrožení. Tehdejší a dnešní migraci bychom neměli zkratkovitě porovnávat.

V roce 1968 to byla spontánní, zcela jednorázová, konkrétní událostí vyvolaná, nikým neorganizovaná migrace, navíc uskutečňovaná uvnitř jedné civilizační, kulturní i náboženské entity. Dnes jde o zcela odlišný fenomén.

- 1 Jeden z čtenářů mého rukopisu mi připomněl (vlastně připomněla), že nejstaršímu členovi dnešní Babišovy vlády bylo v roce 1968 pouze 14 let a že jen 15% dnešních Čechů přesáhlo tehdy věk 18 let.
- 2 Vzpomínám si, jak jsem musel o Vánocích 1989 mezi čtyřma očima naše postoje dlouze vysvětlovat našemu nejvýznamnějšímu reformátorovi 60. let prof. Šikovi (je fér říci, že to přijal a – na rozdíl od jiných – nám následně neházel klacky pod nohy).
- 3 O tom více v Manifestu IVK „Obrana demokracie před liberální demokracií“, Newsletter Plus, červen, 2018. Přetisknuto v časopise Echo č. 25, 21. června 2018.
- 4 Toto nepatří do mého slovníku, nevím, co bylo normalizováno. ■

OTÁZKA IVK

V čem je šedesátý osmý specifický ve vztahu ke dnešku?

Připomínáme si letos tři smutná výročí – 1938, 1948, 1968.

V čem je to poslední, podle Vás, proti ostatním specifické ve vztahu ke dnešku?

Jiří Weigl
výkonný ředitel IVK

Všechna tři v otázce zmíněná osmičková výročí jsou neblahá, vzpomínáme při nich na porážky demokracie, nebo alespoň na násilné potlačení pokusu o její obnovu, na ztrátu naší státní suverenity a podřízení sousedním velmocem.

Při výročí roku 1968 a porážky tzv. Pražského jara stojí za to ve vztahu k dnešku připomenout, že jeho výsledkem bylo celospolečenské vystřízlivění z velké iluze o možnosti reformovat socialismus. Jasně to ukázal náš vývoj po Listopadu 1989. To bychom si v souvislosti s tímto historickým výročím měli uvědomit především, protože dnes znovu žijeme v éře nových levicových utopií, které nám znovu vládnou a snaží se nás převychovávat a likvidovat ve jménu nového „dobra“ naší svobody.

Zůstaneme-li při výročí roku 1968 pouze u hysterického účelového falešného anti-rusismu, ukážeme, že o své moderní historii a jejich výročích vážně přemýšlet ani nechceme.

Radek Vondráček
předseda Poslanecké sněmovny, hnutí ANO

Období pokusů o reformy, které ukončila invaze vojsk států Varšavské smlouvy, a následnou normalizací bychom si měli připomínat. Lépe porozumíme nejen tomu, oč byla celá generace Čechů a Slováků zásahem, který ukončil reformy Pražského jara, připravena, ale i tomu, do jaké míry na ztroskotání tohoto pokusu nese vinu i tehdejší česká a slovenská komunistická reprezentace, jak rychle a na jak dlouho se ve společnosti prosadila odevzdanost.

Myslím, že v kontextu tohoto ohlednutí lépe pochopíme, jakou cestu jsme od roku 1989 ušli, čeho jsme byli díky zkušenosti z r. 1968 ušetřeni, zejména hledání třetích cest mezi tržním hospodářstvím a komunismem. Věřím, že si více budeme vážit naší svobody, státnosti a důležitosti suverenity v politickém rozhodování a můžeme být i hrdí na to, čeho jsme po roce 1989 dosáhli.

Radim Fiala
poslanec
a místopředseda hnutí
Svoboda a přímá
demokracie – Tomio
Okamura

Všechna tři smutná výročí souvisí se základní otázkou, kterou Československo, a dnes i Česká republika, řeší od samého počátku své moderní existence, od roku 1918. Jde o zásadní problém, jestli najdeme politikou sílu být subjektem a nikoli objektem mezinárodní politiky a jestli dokážeme, na základě vlastního rozhodnutí, obhájit myšlenku svobody, demokracie a také myšlenku národní tak, jak jsme se k tomu přihlásili při vzniku Československa.

Tyto hodnoty proklamovala politická koncepce Masarykovy republiky, jejíž stoleté výročí vzniku si letos také připomeneme. Výročí roku 1968 se dnes často prezentuje jako zmaření naděje. Jde o falešný obraz. V roce 1968 žádná naděje neexistovala. Socialismus se nemohl stát lepším a totalita demokratičtější. Centrálně plánovaná ekonomika se nemohla stát tržní a zároveň zůstat socialistickou ekonomikou. Lidé žili bláhovou nadějí, že objevili socialismus s lidskou tvář. Tuto bláhovou nadějí v nich živili komunističtí tajemníci, kterým se na jedinou zalíbilo soutěžit o popularitu u lidí. Samotný vpád vojsk Varšavské smlouvy byl pouze završením této tragické a mylné etapy v české historii. Zároveň je třeba říct, že k rozmístění Sovětské armády v Československu by nevyhnutelně došlo i bez Pražského jara 68. Byla to věc vyplývající z logiky strategického soupeření Sovětského svazu a USA v Evropě.

Význam všech výročí je pro dnešek zcela zásadní. Právě dnes musí česká politika rozhodnout zásadní otázku: Jestli jsme subjektem nebo objektem nadnárodního řízení? Naše hnutí je přesvědčeno, že pouze národní stát může být pevným garantem svobody a demokracie. Každá forma nadnárodního řízení bude naší svobodu a demokracii ohrožovat.

Petr Nečas
bývalý premiér ČR

Za prvé, pro významnou část starší, ale i střední generace představuje rok 1968 bezprostřední osobní prožitek. Zkrátka, je tu logicky výrazně více pamětníků, než

na rok 1938 či 1948. Za druhé, roky 1938 a 1948 představovaly počátek zásadní systémové změny od demokratické 1. republiky a semidemokratické 3. republiky k totalitnímu režimu a ztrátě národní samostatnosti. Rok 1968 byl pouze soubojem o to, zda u nás bude hard nebo soft verze komunismu, ta v ideálním případě ústícím do československého kádárismu nebo titostismu jako dosažitelnému maximu. Nešlo zde také o národní samostatnost, vstup vojsk nebyl její ztrátou. Na rozdíl od východoněmeckých, maďarských a polských satrapů, kteří byli dosazeni a drženi u moci sovětskými tanky, byli českoslovenští satrapové považováni až do roku 1968 za spolehlivé. Skutečnou národní katastrofou nebyl 21. 8. 1968, ale 21. 8. 1969!

Milan Knížák
výtvarník

V roce 1938 se připravovalo mé narození. V roce 1948 jsem byl ve druhé třídě, až teprve rok 1968 mě zastihl jako dospělého, a proto se cítím schopen o této době mluvit. Vráťím se nejdříve o deset let zpátky k vynechanému datu 1958. Když si z dnešního, dostatečně odlehle perspektivy, představuji tehdejší situaci, mám pocit, že už v té době nastává určité uvolnění, kulturní atmosféra společnosti se začíná měnit. Václav Klaus pokládá za první krok k události roku 1968 změnu kulturní atmosféry. Doufám, že ho budu parafrázovat správně. Říká, že to přišlo s koncem obecně provozovaných politických písní a nástupem písní o lásce a všednostech. Ve výtvarném umění se v té době začínal projevovat příklon k abstraktnímu umění, které vládnoucí komunistická strana považovala za buržoazní. Do divadel pronikly nejen staré klasické hry, ale řada nových pokusů a došlo k razantní modernizaci scénografie.

V roce 1958 také proběhlo Expo v Bruselu, kde ČSR vynikala architekturou a designem. Tím vším chci říct, že politicko-spoločenská obroda vrcholící Pražským jarem 68 začala uvolňováním kulturních a uměleckých mantinelů. Přířímým popudem k politickým změnám byl IV. sjezd Československých spisovatelů v roce 1967.

Toto konstatování je nejen vzpomínkou na minulost, ale i upozorněním na možnou budoucnost. Dnes však celá kultura zpopulárněla, tedy zkýčovitěla a volně umění si hraje na velká poselství světu, pseudo-

humanitu a spekulaci se vstupem do sociálního prostoru. To vše, bohužel, skřípe a působí nevěrohodně. Proto neočekávám přímý vliv kultury na politicko-společenskou situaci dnes, ve výročním roce 2018, kdy nás ohrožuje bývalý nomenklaturní komunist, spolupracovník StB a notorický lhář obžalovaný z podvodu v roli premiéra podporovaný prezidentem, jehož motivem pro politická gesta je osobní msta a exhibicionistická touha vyniknout, podtrženo chatrným zdravotním stavem. Situace se asi nebude opakovat a já si nechám prognózy pro sebe. Ti mladší si mohou počkat na zhodnocení situace post scriptum. Tímto vstupem jsem jen chtěl zdůraznit, že pokládám současný rok také za zlomový.

Vracím se k roku 1968 a jeho české jedinečnosti. Pro zbytek tzv. západního světa byl tento bouřlivý rok začátkem gestupu k současným pseudohodnotám genderové, politické aj. „korektnosti“, k tzv. liberální demokracii, což je systém hlásající humanitu tak silně, že nestihneme zahlédnout totalitní principy do ní zalísované.

Český rok 68 byl zcela jiný. Bohužel, hledala se (i když existovaly výjimky) třetí cesta, ale to hledání bylo tak úporné a otevřené, že poděsilo naše socialistické přátele a ti se museli, chtíc nechcíc, rozhodnout pro přátelskou vojenskou pomoc.

Přesto byl první půlrok tohoto legendárního roku nádherný. Nejvíc jsem oceňoval prostá zlepšení, jako kvalitnější jídlo v restauracích, slušné jednání policistů a báječný autostop. K tomu televize, která poprvé od svého vzniku byla volnou diskuzní tribunou. Žil jsem potom téměř dva roky ve Spojených státech, které mně, proti Česku Pražského jara, připadaly ne-svobodné.

Tomáš Jirsa
senátor ODS

Pro mne je výročí roku 1968 specifické tím, že jsem ho zažil. S odstupem času je pro mne nejsilnější vzpomínkou, že dospělí lidé plakali. Pro mne, jedenáctiletého kluka, to bylo spíše dobrodružství, když jsme roznášeli letáky, které nám dával pan lékárník. Ale dospělí lidé plakali a tomu jejich smutku, té obrovské ztrátě nadějí, jsem porozuměl až později.

Hledám-li „specifický“ vztah k dnešku, vidím ho snad pouze v tom, že si po padesáti letech od roku 1968 lidé dobrovolně volí do čela státu bývalého nomenklaturního komunistu a spolupracovníka s „tou hodnou, ekonomickou“ StB. Tedy člověka, jehož rodina i on sám se na normalizaci podíleli. Historická paměť se vytrácí a velká část mladých lidí nedokáže popsat jednotlivá „osmičková“ výročí.

Výsledkem je, že bývalí komunisté v čele s premiérem šíří propagandu, jak byla devadesátá léta a celá tehdejší ekonomická a společenská transformace mafiánská, zpackaná, stát zkradený a oni to jdou dnes zachraňovat. A přitom si od roku 1918 žijeme nejbohatší období v naší historii, máme nejmenší nezaměstnanost, a obecně se lidem dobře daří. Je to paradox našich dějin.

Jan Keller
europoslanec za ČSSD

Nemohu si hrát na pamětníka, v roce 1968 jsem měl 13 let. Z tehdejší atmosféry si pamatuji obrovský důraz na nutnost zachování státní suverenity a strach o ni či spíše o její zbytky. Dále velmi zřetelné silné národní citění a touhu rozhodovat si o svých věcech u nás doma sami. Všude bylo slyšet, že chceme jít naší vlastní cestou, všude byla cítit velká národní hrdost. Nemohu se zbavit dojmu, že právě tato témata nejsou dnes příliš preferována.

Státní suverenity je vydávána za přežitek, jehož se musíme definitivně zbavit, národní citění je prý výrazem xenofobie a snaha jít svou vlastní cestou je proviněním proti nejvyšším evropským hodnotám a rozvrácí evropskou integritu.

Takže ohledně řečí o naplňování nějakého odkazu roku 68 bych byl velmi opatrný.

Jiří Brodský
velvyslanec ČR
v Mongolsku

Zatímco u nás se stavěly barikády proti tankům vojsk Varšavské smlouvy, ve Francii a v dalších západních zemích mladí levicovní radikálové s rudými vlajkami vzývali na barikádách Mao Ce-tungovu tzv. kulturní revoluci, která by smetla politickou a ekonomickou svobodu, po které jsme toužili.

Obě části Evropy si nesou dědictví těchto zcela odlišných barikád dodnes. Na Západě například v oslavování Marxe, ve slábnutí individuální odpovědnosti či v postupném omezování svobod, u nás u nemalé části politického a mediálního spektra v obhajobě zahraniční politiky, jejímž kompasem je konformita s jakýmkoli většinovým názorem, ambice nevyčnívat a brát ohledy na cizí zájmy.

Dnes v Evropě nejde o solidaritu s uprchlíky, ale o to, že západoevropské země očekávají naši bezmeznou solidaritu s jejich velmi sebevědomými zájmy, které se ne vždy protínají s našimi a vycházejí z odlišných historických traumat. Očekávají od nás souhlasné

přítakání, protože jsme dlouho o svých zájmech nemohli rozhodovat a příliš dlouho se učíme je samostatně formulovat a obhajovat se stejným sebevědomím.

Jan Werich ve svém šestém televizním rozhovoru s Vladimírem Škutinou před padesáti lety řekl: „A pak si ještě musíme zvyknout na to, že nesmíme úspěch své cesty soudit podle toho, jestli na tom nebo na onom břehu nám diváci tleskají nebo volají hip, hip. Nejenom podle potlesku, ale taky podle toho lání a klnutí těch, kteří mají vztek, že jsme je do toho kanohehu (*Werichův název pro kánoe, pozn. red.*) nevzali, dobře vědouce, že by nám jej překotili při první příležitosti“.

Dušan Tříška
Národohospodářská
fakulta VŠE a FSP

Přiznávám, že význam Pražského jara nijak nepřeceňuji. Může to být i tím, že ještě než vypuklo, mi na střední škole (1960–1963) dali časopis Plamen a v něm třeba i Jeden den Ivana Dénisoviče. Posléze mě zahltilo studium matematiky a fyziky, a vše vyvrcholilo úkrytem před normalizací na Právnické fakultě (1968–1973). Takže když jsem konečně vstoupil do reálného života, bylo už po prověrkách. Nicméně už tehdy mě zmátlo, že ekonomové, kteří prověrky přežili, se třásli strachem před dokonale neprovedřeným Václavem Klausem. Nejspíš proto, že ani po srpnu 1968 nepřestali hledat účinnou reformu centrálního plánování.

A tak si kladu otázku, kdo, kdy a na základě čeho nakonec podlehl Klausovu naléhání a připustil nejen to, že socialismus je nerefornovatelný, ale především to, že jediné, co dává smysl, je obyčejný kapitalismus.

V uvedené věci probíhalo moje prozíraní (už?, teprve?) na přelomu 70. a 80. let, a to právě pod Klausovým dohledem: Jeho autoritu jsem při tom v nemalé míře odvozoval od jeho podílu na „krizovém vývoji“ druhé poloviny 60. let. A protože jsem jistě nebyl sám, kdo z téhož zdroje něco vytěžil, mohl bych právě tuto Klausovu zkušenost považovat za nejvýznamnější, ne-li jediný skutečně významný výsledek historické epizody označované jako Pražské jaro.

Stanislav Křeček
zástupce veřejného
ochránce práv

Jedna skutečnost je, alespoň podle mého názoru, pro všechna výročí společná: domnívám se, že ve všech případech existovala v průběhu událostí jednota podstatné části národa, ovšem bez vědomí nebo předvídatelné znalosti toho, jak bude s touto

jednotou později „naloženo“. Tak v „osmařicátém“ jsme se sice v květnu nadšeně zapojili do mobilizace, ale už v zimě téhož roku, za „druhé republiky“, jsme vylučovali naše Židy s profesních komor. V „osmačtyřicátém“ se, podle dnešních představ, došlo, patrně naší nepozorností, k tomu, že „nám komunisté ukradli svobodu“. Asi přišli od někud z Marsu...

A to poslední výročí se od těch předcházejících, pokud jde o jejich vnímání dnes, nijak neodlišuje. V srpnu „osmašedesátého“ jsme sice v praxi využili ruštinu, ale o době, která následovala, dosud nemáme jasno: na sociálních sítích se dozvídám, že jakási učitelka žádá, aby byly vystříhány některé scény z televizních „Chalupářů“, protože ona žáky učí, že „jezděcí“ musejí na polích pracovat za minimální mzdu, a oni se nyní z obrazovky dozvídají, že si žili vcelku dobře, jezdili společně autobusem do divadel a vyhlášených restaurací. Což by si dnes většina z nich asi dovolit nemohla... Ale něco jsme si z těch výročí přece jenom odnesli. A to slova: fašistou a proruským švábem jsme připraveni nazvat každého, kdo si myslí něco jiného než samozvaná elita...

Karel Dyba
bývalý ministr
hospodářství

Existuje linka od Mnichovské katastrofy, kdy nás tehdejší spojenci nechali ve štýchu, ke komunistickému převzetí moci v únoru 1948. Bylo by to stěží tak snadné, kdyby nebylo Mnichova a následně německé okupace naší země. Sovětizace po 1948 nás stála hodně, nejen v ekonomickém smyslu. Pokus o zmirňování všemožných křivd vrcholící Pražským jarem 1968 byl rozdrčen sovětskými tanky. Můžeme se přit o to, kam až Pražské jaro mohlo dojít, kdyby tanky nepřijely. Ale stalo se to a následovala „normalizace“. Ztráty pokračovaly...

Když Gorbačov vyhlásil „glasnost“ nastal konec sovětského „zázraku“. U nás režim vyhníval, až přišel Listopad 1989 a trhnul opou. Začala klausovská transformace, zpět na dráhu reálného kapitalismu. Jedním z důvodů proč postupovat důsledně a bez otálení, byla pro mě vzpomínka na „nedokončenou“ v r. 1968 a její konec. SSSR se rozpadal, jeho tanky u nás ještě byly, a plyn či ropa k nám občas sotva tekly. To bylo tehdy.

Vzápětí však šlo o to Rusko nedémonizovat. O to jde také dnes. Kdo nechce opět zažívat studenou válku, tak ví, že je rozdíl mezi SSSR a dnešním Ruskem, i když režim, který tam existuje, neobdivuje. A ví také, že dnešní Německo není Německo Mnichova 1938. To ale neznamená, že

se někdy nechová jako slon v porcelánu a zapomíná na výše uvedenou kauzální linku, která nás tolik stála. Je správně to Němcům, i paní kancléřce, připomínat, když paměť selhává. Ale nedělám si iluze...

Ondřej Hejma
moderátor

Je to určitě paradoxní, ale s výhodou zpětného pohledu má pro mě z trojice zmíněných smutných výročí rok 1968 význam do jisté míry pozitivní.

Skutečnost, že byly tehdy dočasně otevřeny hranice na Západ, mne dovedla k třesuté banálnímu zjištění, že lidé jsou všude stejní, a chleba je o dvou kůrkách tam i onde. Poznal jsem na vlastní kůži solidaritu i nezištné přátelství lidí, i pocit okrádaného gastarbeitera, který myje nádobí ve fast foodu na Oxford Street. Tato reálná zkušenost se ukázala být k nezaplacení po ukončení studií, při rozhodování zda emigrovat či ne. Nejsem si jist, zda bych bez tohoto zážitku dokázal uprostřed všeobjímající normalizační deprese odolat pokušení opustit tuto zemi, s neověřitelnou vidinou lepšího života „tam venku“.

A druhé s tím související prozření se týkalo tehdy probíhajícího procesu zvaného Pražského Jaro. Nebyl jsem schopen pochopit, jak mohou soudruzi reformovat sami sebe a nazýval jsem to všechno „arizonskou obrodou“, protože v mých očích to bylo stejně legrační jako snaha známého filmového hrdiny vnutit otrlým kovbojům místo whisky Kolaloku. Když pak přijely bratrské tanky, dostavila se také totální diskreditace tehdejšího režimu v očích celého světa. Kéz by byla bývala definitivní.

Tomáš Podivínský
velvyslanec ČR
v Německu

Tragické roky 1938 a 1948 jsou milníky nástupu dvou vyhraněných totalit, každé z jiné strany politického extrému, se známými fatálními důsledky, které se generačně projevují dodnes. Jejich připomínání a předávání poučení z nich plynoucích dalším generacím je závazkem pro všechny, kteří nechtějí, aby se tyto hnědé i rudé hrůzy opakovaly.

Rok 1968 by měl naproti tomu upomínat politické elity k nezbytnosti a normálnosti jasných, zřetelných a srozumitelných postojů. Osmašedesátý rok byl politicky snahou o hybridizaci politiky. Vyzkoušeli jsme si a za-

platili jsme za to, že socialismus s lidskou tváří prostě neexistuje a funkčně existovat nemůže. Stejně jako dnes nemůže existovat socialistický kapitalismus nebo kapitalistický socialismus. Jedno nebo druhé. Bez adjektiv. Je to o svobodě a nesvobodě. Je to o nás a na nás.

Jiří Svoboda
režisér

V roce 1968 vznikla iluze, že je možné provést v gubernii převratné změny bez souhlasu mocenského centra v Moskvě. Je s podivem, že tuto iluzi sdíleli i protřelí politici J. Smrkovský, J. Pelikán atd. a se sovětským prostředím důvěrně seznámený A. Dubček. Iluze reformy reálného socialismu v ekonomické sféře (O. Šik) směrem k nějaké modifikaci tržního hospodářství blížícího se konceptu „welfare state“ v západní Evropě, byla naivní.

Dominantní důsledky pro současnost jsou tři:

- pojem „socialismus“ byl zcela diskreditován; jednak vojenským napadením Československa zeměmi Varšavského paktu; jednak následným krachem Gorbačovovy „perestrojky“ a chaotickým rozpadem SSSR. Klasické levicové strany (nejen u nás) ztratily nosné myšlenky a s nimi i velkou část elektorátu. Zcela se změnila sociální struktura společnosti;

- válečná agrese proti Československu, vedená v srpnu 1968 SSSR, zbavila veřejnost závaznosti vzpomínek na osvobození 1945 a naopak se stala živnou půdou pro militantní protiruské nálady a vyvolávání pocitu permanentního ohrožení z Východu. Neméně pak pro postupné „přehodnocování“ evropské historie;

- postupně je ničena národní identita ve prospěch nějaké formy vlády EU, následně pak projektu NWO. Obojí znamená vládu nevolených elit, kulturní unifikaci a zánik reálného obsahu pojmu „demokracie“. Důkazem je fikce „evropský parlament“, jehož poslanci mohou vyjadřovat názory a zájmy dominantních států a nikým nevolené bruselské byrokracie, nikoli zájmy voličů. Účast v euro-volbách dokazuje, že jsou si toho občané dobře vědomi.

Vlastimil Vondruška
historik

Roky 1938 ani 1948 jsem nezažil. Znal jsem je však ze školy, z televize a novin, kde se v různých variacích opakovalo, jakým neštěstím byla německá okupace a jakým štěstím vítězství pracujícího lidu. Tohle se

do nás pumpovalo ze všech stran, a pokud to šlo, snažil jsem se tomu vyhnout. Bylo to něco, co se stalo kdysi a co jsem si neuměl představit jako realitu. A to navzdory dědečkovu vyprávění, jak celá rodina plakala, když přijeli němečtí okupanti. A jak později v kladenských hutích spaly tajně písek do ložisek. A jak moji tetu zachránil před zastřelením její vedoucí, rakouský inženýr, když ji někdo udal, že poslouchá anglický rozhlas. Tohle vše jsem registroval a připadalo mi to stejně dobrodružné jako třeba příběhy F. A. Elstnera a stejně vzdálené jako vpád Pasovských do Prahy. Pak přišel rok 1968, to jsem chodil do osmé třídy. I já měl slzy v očích jako kdysi rodiče, s kamarády jsme popsali pár zdí, ve škole jsem se hádal s učitelem, když nám vysvětloval, že pomoc proti kontrarevoluci byla nezbytná. Dodnes si pamatuji ty pocity, že někdo ponížil můj národ.

Historický prožitek je však nepřenositelný. Obávám se, že dnešní mládež se na rok 1968 navzdory škole, televizi a sebestreptnější medializaci dívá jako na něco dávno minulého, jako byl třeba vpád Pasovských do Prahy. A je tedy naivní budovat ideologii pro mladou generaci na osobních prožitcích a emocích nás, starých pamětníků. Z dějin bychom se měli samozřejmě poučit, ale s rozumem a nadhledem. A umět se dívat v delším časovém horizontu, než je jedna lidská generace. Rok 1968 byl národní tragédií. Ale takových náš národ zažil za posledních deset století hodně a přes osobní vzpomínky nás, pamětníků, to nebyla tragédie jediná a největší. Naším nepřitelem není jeden konkrétní národ, ale každý, kdo nám chce diktovat, jak máme myslet a žít. A je jedno, z které světové strany pochází. Pouze pokud budeme jednotní, hrdí a silní a nenecháme si od nikoho poroučet, nebudou se podobné tragédie opakovat. Ale vykládejte to těm mladým, kteří to nezažili, a těm starším, kteří to sice zažili, ale jsou nepoučitelní!

Miroslav Ševčík
proděkan
Národohospodářské
fakulty VŠE

Ve všechny uvedené roky jsme jako státní útvar ztratili především svou samostatnost a svobodu. To se projevilo i ve ztrátě individuální svobody, kterou je možno po zdraví považovat za to nejcennější, co člověk má.

Ztráta svobody v roce 1968 se podobá ztrátě svobody v roce 1938. Oba roky jsou spojovány se zásahem z vnějšku. V roce 1948 byl převrat organizován a realizován především zevnitř státu, i když za vydatné pomoci různých zahraničních poradců.

Obsazení Československé socialistické republiky (mladší občané o tomto názvu už nemají ani ponětí) v roce 1968 je i v současné době interpretováno rozdílně.

Při určitém zjednodušení lze konstatovat, že pro část obyvatelstva se jednalo o zabránění tzv. kontrarevolučním silám převzetí politické moci. Mohlo se tak podle nich pokračovat v cestě prohlubování budování socialismu a následně komunismu.

Pro jiné občany došlo v roce 1968 k násilnému přerušení hledání údajně nového konceptu „socialismu s lidskou tvářič“.

Pro některé občany šlo o boj mezi skupinami „komunistických papalášů“ o politickou moc. Interpretací významu roku 1968 pro ČSSR je určitě více.

Z dobových materiálů je však zřejmé, že se nejednalo o snahu zahájit procesy, které by vedly k transformaci společnosti, kterou jsme zažili o více než dvě dekády později, ale šlo o budování sociálního inženýrství.

Ve vztahu k dnešku může být pro někoho překvapivé to, že se v řadě oblastí více méně dobrovolně vzdáváme výtobytků

spojených s individuální svobodou. Tehdy jsme podléhali požadavkům Kremli, dnes se dobrovolně podřizujeme mnohdy nesmyslným nařízením Bruselu. A v budování přeregulované sociálně inženýrské společnosti jsme bohužel mnohem dál, než si připouštíme.

Aleš Valenta
Institut Václava Klause

Jestliže si odmyslíme skutečnost, že pouze rok 1968 je ještě dnes v živé paměti mnoha žijících, pak specifikum spatřuji v české zkušenosti s „socialismem [marxismem] s lidskou tvářič“, který byl pro mnoho lidí smyslem politického zápasu v letech 1967–1968.

Tato zkušenost nabyde na významu, jakmile si uvědomíme, že varianta onoho marxismu s lidskou tvářič je v současnosti plně rozvinuta v západní politice. (Neo)marxismus se pevně zabydlel v horních patrech bruselské byrokracie i v mnoha politických stranách západní Evropy, aniž to u většiny tamější společnosti vyvolává protesty či alespoň znepokojení. Středoevropská zkušenost s reálným socialismem umožňuje nicméně rozpoznat, že politicko-korektní diktatura těch „správně smýšlejících“ je měkkou variantou tvrdé diktatury proletariátu. Umožňuje v pozadí umanutého boje proti „populistům“ zahlédnout obrysy někdejší války komunistů proti třídním nepřátelům. Umožňuje v mainstreamových politických stranách Západu vytušit frakce jednotné progresivistické fronty, předstírající v národních parlamentech hru na vládu a opozici.

Tato zkušenost je cennou devízou, na kterou česká politika při potýkání se s našimi dnešními západními „přáteli“ nesmí zapomenout. ■

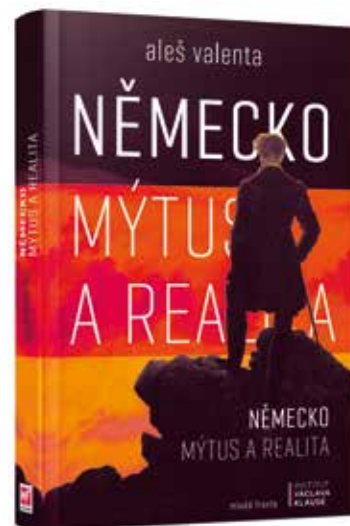
KNIŽNÍ NOVINKA

Aleš Valenta Německo: mýtus a realita

Klíčem k pochopení německé politiky je její konsensuální charakter, podmíněný permanentním úsilím o překonávání dědictví nacionálního socialismu. Od 70. let však princip konsensu, na který jsou Němci patřičně hrdí a jenž přinesl v minulosti zemi záviděníhodnou stabilitu, začal degenerovat v úzce vymezený názorový koridor a „boj proti pravici“. V éře Merkelové dosáhl tento vývoj stavu, v němž je omežována politická soutěž a ohrožena podstata německé demokracie. Autor přináší zevrubnou analýzu krizových jevů, jako

jsou levicové zglajšaltování médií, agresivní feminismus, masivní ideologizace veřejného života či adorace masové ilegální migrace. Na četných příkladech demonstruje, jak se politická situace v dnešní SRN začíná podobat komunistickým režimům v jejich pozdní fázi.

Publikace *Německo: mýtus a realita* Aleše Valenty vychází ve vydavatelství *Mladá fronta* v polovině září.

Václav Klaus za Tomášem Haasem

Tomáš Haas byl mimořádnou osobností české pravice. Byl v tomto ohledu naprostou výjimkou mezi našimi emigranty, kteří se po roce 1989 vraceli z USA a z Kanady. Všichni byli namočení do amerického „liberálního“ světa, jen Tomáš Haas byl mezi nimi bílou vránou.

Byl pro svobodu, demokracii a zdravý rozum. Byl proti politické korektnosti, multikulturalismu a nadbíhání migrantům v dnešní Evropě. Jeho texty a rozhovory byly pro nás pro všechny obrovskou posilou a potřebným osvěžením.

Byl blízkým přítelem IVK a musím prozradit, že byl vážným kandidátem na udělení Výroční ceny IVK za rok 2018. Budeme si dlouho vyčítat, že jsme to neudělali již v loňském roce. Teď už to nemůžeme dohnat, ale na Tomáše Haase nikdy nezapomeneme.

Václav Klaus, 29. července 2018

Tomáš Haas (druhý zleva) po boku Václava Klause v roce 1992 po návratu z emigrace. (Foto: Archiv Ireny Haasové)

Kam kráčíme?

Tomáš Haas

Nevím, jak je to možné, ale celý můj život slyším, že marxistické komunistické režimy, které vládly, nebo ještě vládou v zemích jako SSSR, Čína, Albánie, Kuba, Kambodža, Severní Korea, Venezuela, ale i bývalé Československo a další, nebyly a nejsou opravdovým socialismem, byl to prý špatně pochopený socialismus, nebo úchylky od marxistické ideologie, která jistě přinese lidem svobodu a blahobyt.

Nikde se to nestalo, všude kde zavládl socialismus, následovala nesvoboda a bída. To je prý politováníhodné, ale vysvětlitelné, protože ideologie je v zásadě správná, jen ji neuměli správně aplikovat.

Nu, správně aplikovat ji asi opravdu nedovedl nikdy nikdo.

Ale vše to, co nastalo v EU potom, co ji ovládli komunisté jako Spinelli a maoisté jako Barroso a desítky dalších, a v zemích tradičně chápaných jako kapitalistické, které začaly aplikovat státem (nebo organizací států, jako EU) řízené hospodářství a další vymoženosti vědecky řízené společnosti, to, že se Evropa potácí z jedné krize do druhé, zadlužení států i jejich občanů dosahuje již nikdy nesplatitelných výšek, že začíná panovat politický a ekonomický chaos a společenský úpadek, zaviniil kdo?

Socialisté a socialistické zásahy do ekonomiky i do života společnosti, do životů prostých občanů všech států Unie, zásahy, které úplně rozložily podstatu kapitalismu, volný trh, svobodu podnikání a svobodu jednotlivce?

Ne zavinil to kapitalismus.

A lékem na tyto problémy je více socialismu, více zásahů státu, více regulací, více povinných směrnic a méně individuální i společenské svobody.

Socialismus je na problémy lidstva tím jediným správným lékem.

A stále probíhají marxistické revoluce, stále existují neomarxistické skupiny ve vyspělých zemích, stále nám vládou bývalí marxističtí studenti, kteří začali jako studenti na pařížských barikádách, na amerických univerzitách a ulicích německých měst v šedesátých letech.

Je to sen, který bude žít věčně, protože Marx před téměř dvěma sty lety analyzoval tehdejší anglické poměry, vyvodil z nich a z Hegela závěry o historických, společenských a ekonomických zákonech, ze kterých vyplývá, že komunismus, nejvyšší vývojový stupeň lidské společnosti, musí přijít a vědecky řízená společnost k němu brzy dospěje.

A od té doby o ekonomice a o společenských zákonech už asi nikdo neuvažoval,

nic aktuálnějšího neexistuje. Pokud to nevychází z Marxe a jeho tolikrát ověřených teorií, neplatí to.

A stále probíhají marxistické revoluce, stále existují neomarxistické skupiny ve vyspělých zemích, stále nám vládou bývalí marxističtí studenti, kteří začali jako studenti na pařížských barikádách, na amerických univerzitách a ulicích německých měst v šedesátých letech. Vznikají a krachují nové marxistické státy, a ty, které přežívají, přežívají díky krutosti tamějšího režimu.

Studovat jsem začal ve věku, kdy většina z mých vrstevníků školy opouštěla. Bylo to na začátku sedmdesátých let a pamatuji se na jednu debatu se zapálenou hezkou studentkou s hořícíma očima, která mě přesvědčovala o krásném světě, který nás čeká, až všude zavládne socialismus. Poukazoval jsem na zkušenosti Sovětského svazu, Číny, Kuby a mé vlastní a ona se mnou k mému podivu souhlasila. Ano, je to špatně a dokonce kruté. A když jsem se jí ptal jak to, že tedy náleží ke studentské komunistické buňce, jedné z mnoha v té době na mé škole aktivních odpověděla:

„Ale my přeci sledujeme Albánský model!“

A myslím, že to vysvětluje vše.

Opravdu nechápu, že tolika lidem nestačí poučení z historie, že si nikdy nepoložili otázku, jak je možné, že čím méně bylo Marxe, tím více bylo svobody a blahobytu.

A jak oboje ztrácíme, protože se k Marxovi vracíme. Nebo se vracíme k nějaké nové úchylce od správného Marxismu?

Sám nevím. ■